KOMUNIKÁCIA V GLOBALIZOVANEJ VEDE: POROVNÁVACIA ANALÝZA DOMÁCEHO A ANGLOSASKÉHO ŠTÝLU VEDECKÉHO PÍSANIA V LINGVISTIKE¹

MILAN FERENČÍK

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov

FERENČÍK, Milan: Communicating globalized science: a comparative analysis of domestic and Anglo-Saxon style of academic writing in linguistics. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2021, Vol. 72, No 3, pp. 739 – 768.

Abstract: Using examples of studies published in three international journals in the field of linguistics, the study deals with the differences between domestic and Anglo-Saxon style of scientific writing. I examine studies of Slovak and Czech authors publishing in Slovak and/or Czech and in English and compare them with the English studies of international authors for whom English is also a non-native language. I consider English to be a *lingua franca* which is used by the members of international scientific communities as a primary means of communication. I focus on the selected aspects of the studies which include their compositional structure, introductions and conclusions, the authorial presence, author's self-confidence and modesty and the title of the study. The results of my analysis of these aspects in the studies of Slovak and Czech authors point to their inclination to use domestic style of writing, while in the case of their writing in English there are noticeable tendencies to hybridize the procedures of the domestic and the Anglo-Saxon styles. On the other hand, studies by international authors bear features of the Anglo-Saxon style of scientific writing. I do not consider these styles to be qualitatively different but rather complementary, as their mastery and cultivation is justified by the need to pursue scientific knowledge and communicate its results at both national and international levels.

Key words: English as a *lingua franca*, Anglo-Saxon style of scientific writing, Slovak/Czech style of scientific writing, IMRAD model, CARS model

ÚVOD

Jedným z indikátorov internacionalizácie vedy a výskumu je snaha vedeckých pracovníkov umiestňovať svoje výstupy do publikačného priestoru zabezpečujúceho čo najširšiu medzinárodnú vedeckú výmenu, v ktorom medzinárodné odborné časopisy zaujímajú popredné postavenie. Zaradovanie vedeckých časopisov do databáz vytvára konkurenčný priestor, v ktorom sa editori snažia o presadenie svojich časopisov a autori o publikovanie svojich príspevkov v čo najprestížnejších databázach, keďže od toho závisí nielen ich kvalifikačný postup, ale aj spôsob prideľovania fi-

¹ Tento príspevok vznikol v rámci projektu KEGA 007-4/2019 *Problematika žánru vedeckej štúdie v anglo-americkéj tradícii v konfrontácii s konvenciami slove/a/nskej lingvokultúry*.

nančných prostriedkov a následne aj ich odmeňovanie. Predpokladá sa totiž, že databázové časopisy sú garantmi kvality publikácií, ba dokonca aj to, že zahraničné databázové publikácie sú automaticky kvalitnejšie ako domáce. Do značnej miery je tento predpoklad opodstatnený, pretože databázové časopisy majú prepracovaný systém posudzovania príspevkov, v ktorom kľúčovú úlohu zohrávajú štandardnosť a transparentnosť procesov vrátane stanovenia jazykových a štýlových noriem písania. Keďže v ostatných dekádach sa v medzinárodnom výskumnom priestore presadila angličtina ako primárny jazyk odbornej komunikácie, kľúčovou požiadavkou pre vedeckovýskumných pracovníkov sa popri odbornosti stala znalosť anglického jazyka a odborného štýlu písania v ňom. Cieľom tejto štúdie je identifikovať štýlové normy odborných textov písaných v slovenčine, v češtine a angličtine a publikovaných v medzinárodnom vedeckom priestore, pričom výskumný korpus budú tvoriť tri jazykovedné časopisy. Predpokladáme, že kým texty písané v slovenčine a češtine sa pridŕžajú štýlových noriem vedeckého písania ukotvených v slovenskej a českej lingvokultúrnej tradícii, autori anglicky písaných textov, ktorí používajú angličtinu ako kontaktný jazyk (*lingua franca*), používajú normy anglosaského odborného štýlu. Touto prácou chceme prispieť do diskusie o štýlových otázkach vedeckého písania v slovenčine a češtine a o opodstatnenosti jeho prispôbovania sa anglosaskému štýlu vedeckého písania, ktorý vznikol v angloamerickom civilizačnom priestore na báze angličtiny, ktorú prijali globalizované vedecké komunity ako svoj primárny komunikačný prostriedok.

V štúdiu najprv objasníme postavenie angličtiny ako kontaktného jazyka v prostredí medzinárodnej vedeckej komunikácie a načrtujeme štýlové rozdiely medzi slovenským, resp. českým a anglosaským štýlom vedeckého písania. Po metodologickej podkapitole sa v nasledujúcich kapitolách zameriame na porovnanie vybraných aspektov vedeckých textov nášho korpusu, konkrétne na kompozičnú štruktúru textu, úvod a záver textu, prítomnosť autora v texte, asertívnosť a skromnosť autora a názov textu. V závere zhrneme zistenia a odpovedáme na výskumné otázky.

1. ANGLIČTINA AKO KONTAKTNÝ JAZYK MEDZINÁRODNEJ VEDY

Nástup angličtiny na pozíciu najrozšírenejšieho svetového jazyka spôsobený súhrou viacerých historických, politických, ekonomických, ideologických a kultúrnych príčin (Crystal, 2003) a akcelerujúcim vplyvom globalizácie viedol k jej etablovaniu sa aj do roly jazyka medzinárodnej vedeckej komunikácie a vzdelávania. Proces expanzie angličtiny do týchto domén sa v ostatných desaťročiach urýchlil aj podpísaním Bolonskej deklarácie v r. 1999, keď sa spustil proces aproximácie európskych vzdelávacích systémov a ich faktickej anglicizácie (Bennett, 2013). Podmienkou účasti na medzinárodnej vedeckej výmene sa stalo publikovanie vedeckých prác v angličtine, a to osobitne v medzinárodných vedeckých časopisoch. Tie sa etablovali ako hlavné platformy odbornej komunikácie medzi členmi globálne fun-

gujúcich vedeckých komunít, pre ktorých sa ovládanie angličtiny stalo nutnosťou nielen pre zvládnutie a budovanie svojich vedných odborov, ale aj pre zabezpečenie vlastného kvalifikačného a kariérneho postupu (Hyland, 2014). Keďže ide prevažne o ľudí, pre ktorých angličtina nie je rodný, ale kontaktný jazyk (*lingua franca*), vyvstáva problém noriem vedeckého písania, a to nielen jazykových a štýlových, ale aj rétorických. Tie odrážajú kultúrnu špecifickosť spôsobov poznávania sveta a nevyhnutne sa pretavujú do kultúrne podmienených spôsobov komponovania textu. Túto skutočnosť potvrdzujú viaceré štúdie v oblasti kontrastívnej rétoriky, čím sa vyhŕňujú voči tvrdeniu „univerzalistov“, podľa ktorých vedecké poznávanie predstavuje sekundárny kultúrny systém vo vzťahu k primárnym lingvokultúram, od ktorých sú diskurzne postupy v princípe nezávislé (Siepmann, 2006).

V priebehu ostatných troch desaťročí sa rastúci výskumný záujem o angličtinu ako kontaktný jazyk (AKJ) zameriaval na jej jazykové charakteristiky s cieľom opísať túto osobitnú „varietu“, napr. na jej zvukový systém (Jenkins, 2000), gramatiku a syntax (Seidlhofer, 2004). Nasledujúci výskum však postupne ukázal, že AKJ nepredstavuje tradične chápanú jazykovú varietu používanú stabilnými a dostatočne koherentnými komunitami používateľov, ktorú by bolo možné opísať a kodifikovať, a tak sa ďalší výskumný záujem sústredil na procesuálny aspekt komunikácie, t. j. na procesy variabilného, flexibilného a hybridného využívania výrazových prostriedkov angličtiny v kontaktných situáciách. K výskumu hovorených korpusov sa pridal aj výskum písaných akademických textov (Mauranen, 2003), čím výskumný záber zahrnul aj doménu vzdelávania, ktorá sa vplyvom globalizačných procesov internacionalizácie, masifikácie a komodifikácie vedy a vzdelávania stala jednou z kľúčových oblastí používania AKJ (Jenkins, 2015). Výsledkom výskumnej reflexie fungovania AKJ v doméne globalizovanej vedy a vzdelávania je etablovanie sa výskumnej oblasti *angličtina na akademické účely* (*English for Academic Purposes*) v rámci aplikovanej lingvistiky, ktorá skúma diskurzne komunity študentov, doktorandov a výskumníkov, pre ktoré je akademické, resp. vedecké písanie jednou z ich kľúčových činností (Schmied, 2011).

Dominujúci anglický monolingvizmus (nielen) vedeckej komunikácie nie je prijímaný jednoznačne – kritici privilegovanej pozície angličtiny ju pokladajú za prejav jazykového (Phillipson, 1992) či akademického imperializmu (Fewer, 1997 – podľa Tardy, 2004), vedeckého šovinizmu (Gotti, 2017) a lingvicizmu (Skutnabb-Kangas, 1988), ktoré vedú k znižovaniu jazykovo-kultúrnej diverzity alebo priamo k epistemicide, t. j. k zániku kultúrno-špecifických spôsobov konštruovania vedeckých poznatkov a vedenia (Bennett, 2013; Popova – Beavitt, 2017) a k následnému oslabovaniu a strate národných vedeckých registrov. Zmierlivejší postoj k angličtine ako „predvolenému“ (*default*) jazyku globalizovanej vedy zaujíma Anna Wierzbicka (2014), ktorá upozorňuje, že hoci angličtina nie je neutrálnym nástrojom vedeckej komunikácie, keďže – rovnako ako každý iný jazyk – má svoje konceptuálne skreslenia (*distortions*) a ľahko sa môže stať „konceptuálnym väzením“, zároveň ponúka

svoju zjednodušenú varietu (*mini-English*) tvorenú konceptuálnym jadrom spoločným pre všetky jazyky. Niektoré pragmatické prístupy k realite AKJ ako výsledku potreby spoločného komunikačného prostriedku zdôrazňujú skutočnosť, že angličtina vedy nie je rodný jazyk žiadnej z odborných komunít a že „rodenosť“ (*nativeness*) nie je automaticky záruka kvality vedeckého písania a úspechu (Clouet, 2017), keďže vedeckej, resp. akademickej angličtine a jej písanému módu ako osobitnému registru angličtiny sa musia učiť aj rodení používateľia. Normatívnou referenčnou komunitou AKJ na akademické účely by teda nemalo byť žiadne spoločenstvo rodených používateľov angličtiny, ale samotné medzinárodné komunity vedcov, ktoré vyjednávajú štýlové a rétorické normy komunikácie tak, aby reflektovali skôr špecifiká príslušných vedných oblastí než všeobecné lingvokultúrne normy (Wood, 1997).

2. ROZDIELY MEDZI SLOVENSKÝM A ANGLOSASKÝM ŠTÝLOM VEDECKÉHO PÍSANIA

Medzinárodný výskum v oblasti kontrastívnej rétoriky potvrdzuje tézu o kultúrnej podmienenosti vedeckého písania. Klasickým príkladom kontrastívneho výskumu je Kaplanova (1966/1980) koncepcia piatich modelov výstavby textu a zodpovedajúcich typov rétorickej štruktúry: anglosaský model s lineárnou štruktúrou, arabský/semitský model s paralelnou štruktúrou, orientálny model s kruhovou štruktúrou a napokon románsky a slovanský model s digresívnou štruktúrou výstavby textu. Ďalším klasickým prístupom je Galtungova (1981) schéma štyroch intelektuálnych štýlov: anglosaský (*Saxonic*), nemecký (*Teutonic*), francúzsky (*Gallic*) a japonský (*Nipponic*) štýl.

V oblasti registra vedeckého písania sa predmetom porovnávacích analýz stali predovšetkým anglosaský štýl a kontinentálny štýl, osobitne nemecký štýl písania (napr. Clyne, 1981; Duszak, 1994). Pokiaľ ide o slovenský a český štýl vedeckého písania, z dôvodu ich kultúrnej blízkosti sú spoločne označované za stredoeurópske (Strochlein, 1998; Walková, 2014; Chamonikolasová, 2005) a z historicko-kultúrnych dôvodov sú zaradované k nemeckému štýlu (Staroňová, 2011; Čmejrková, 1996), čo potvrdzuje aj slovenská a česká odborná literatúra, ktorá sa nimi často zaoberá spoločne. V našej štúdii k nim teda pristupujeme ako k podobným a na účely našej analýzy vyberáme slovenské aj české texty, pričom ich štýl pracovne označujeme ako domáci a ich autorov ako domácich autorov.

Odlíšnosti medzi domácim a anglosaským štýlom vedeckého písania sú ukotvené v rôznych kultúrnych prostrediach odlišujúcich sa v chápaní podstaty písania ako činnosti a jeho postavení vo vzdelávacích systémoch. Zuzana Danišková (2014) vysvetľuje tieto odlíšnosti v osobitostiach intelektuálnej tradície a vzdelávania v kontinentálnom, resp. stredoeurópskom kultúrnom prostredí (kam zaraduje popri maďarskom, českom a poľskom systéme aj slovenský kultúrny priestor) v porovnaní s anglosaským svetom a poukazuje na ich rozdielne filozofické ukotvenia, ktoré

sa premietajú aj do rétorickej štruktúry vedeckých textov, a to na jednej strane v racionalizme a v empirizme/pragmatizme na strane druhej. Už Světlá Čmejrková a kol. (1999) hovoria o domácom (českom) chápaní školského písania textov ako o intuitívnej činnosti, ktorú žiak vykonáva skôr na základe predpokladu väčšieho či menšieho nadania než cielenej a dlhodobej prípravy, počas ktorej sa v nej môže zdokonaľovať. Podobne aj Z. Danišková (2014, s. 132) upozorňuje na to, že kým kontinentálne chápanie vníma písanie ako „elementárnu schopnosť zaznamenávať text“, anglosaská tradícia pristupuje k písaniu ako k zručnosti, „ktorú je možné cibrit“, a presvedčivo argumentuje v prospech zavedenia kurzu akademického písania na vysokých školách.

Výsledkom prístupu k písaniu ako zručnosti je prepracovaný systém výučby akademického písania (*academic writing*) na anglosaských školách rôznych stupňov. Ich bežnou súčasťou bývajú aj tzv. centrá písania (*writing centers*) poskytujúce konzultačné služby pre študentov všetkých odborov s prepracovaným systémom poradenstva (napr. Harris, 1986). Akademické, resp. vedecké písanie sa teda nekonštituovalo v slovenskom a českom školstve ako osobitný predmet tak ako v anglosaskom svete. Problematika odborného vedeckého štýlu je však dobre rozpracovaná v rámci štylistiky slovenčiny, v ktorej prevláda deskriptívny prístup k štýlom národného jazyka na báze funkčno-štrukturalistického prístupu k jazyku a v ktorom sa vytyčuje náučný štýl v systéme funkčných štýlov slovenčiny (Mistrík, 1984, 1997; Findra, 2004). Dana Slančová (1994) umiestňuje štylistiku odborného štýlu do komunikačného rámca, čím reflektuje paradigmatický obrat v jazykovom skúmaní smerom k jazyku ako diskurznej činnosti a približuje sa k súčasnému chápaniu vedeckej komunikácie zdôraznením jeho sociálnych a interakčných aspektov (Čmejrková a kol., 1999).

Napriek tomu, že slovenský vzdelávací systém neráta so systematickým nácvikom rozvoja kompetencií v písaní, významnou súčasťou terciárneho vzdelávania na slovenských vysokých školách je písanie záverečných prác, pri ktorých sa predpokladá, že študenti písať už vedia. Preto väčšina príručiek akademického odborného štýlu (napr. Katuščák, 1998; Kimlička, 2002; Meško a kol., 2004) je venovaná skôr jeho technickým aspektom než procesuálnej stránke písania, čo do významnej miery napravné príručka vedeckého písania od Kataríny Staroňovej (2011). Publikácia Čmejrkovej a kol. (1999) svojím ukotvením v medzikultúrnej komunikácii a komplexnosťou záberu ďaleko presahuje účel inštruktážnej príručky a prekračuje priestor akadémie. V ostatných rokoch je badateľná snaha saturovať potreby poradenstva písania na akademických pracoviskách v podobe vlastných príručiek (napr. Ruppel – Veselá, 2010; Kačmárová, 2019).

Najvýraznejšie rozdiely medzi domácim a anglosaským štýlom vedeckého písania sa týkajú formulácie názvu, celkovej kompozície a argumentačnej štruktúry, nadväznosti odsekov, výstavby úvodného odseku, prítomnosti autora v texte a stupňa asertívnosti záverov a tvrdení. Odkazujúc na práce Andrewa Stroehleina (1998),

Svetly Čmejrkovéj a kol. (1999), Jany Chamonikolasovej (2005) a Milady Walkovej (2014) ich predkladáme v Tab. 1 s konštatovaním, že ide o krajné polohy realizácie možností jednotlivých oblastí, pričom miera ich zastúpenia môže byť u autorov, ako aj v rámci skúmaných súborov textov rôzna.

	slovenský/český (domáci) štýl	anglosaský štýl
Kompozičná štruktúra textu	menej prepracovaná a transparentná, chaotická, prelínanie sa úvodnej, jadrovej a záverečnej časti (ÚJZ), menej logické členenie a číslovanie alebo ich absencia, podnázvy častí absentujú	viac prepracovaná a transparentná, zreteľné odlišenie štruktúry ÚJZ, štruktúry <i>IMRAD</i> , opakovanie, logické členenie a číslovanie, podnázvy častí sú prítomné
Argumentácia	formulácia tézy/zámeru chýba alebo je menej jasná a prepracovaná, viac odbočiek, autor akoby utajoval zámer, v závere prináša nové myšlienky	formulácia tézy/zámeru je prítomná, prepracovanejšia (štruktúra <i>CARS</i>), úspornejšia, presvedčivejšia, bez odbočiek
Prítomnosť a identita autora	normou je autorský plurál, neosobné vyjadrovanie, (opisné a zvrtné) pasívum	striedavé používanie singuláru a plurálu, normou je autorský singulár pri preberaní zodpovednosti za tvrdenia, neosobné vyjadrovanie, pasívum
Asertívnosť autora	nižšia asertívnosť, vyššia skromnosť, vysoká miera epistemickej modalizovanosti indikujúcej opatrnosť a zdržanlivosť, oslabovanie platnosti tvrdení, ich spochybňovanie v závere	vyššia asertívnosť, nižšia skromnosť
Odseky a prechody medzi nimi	dlhšie s viacerými myšlienkami, v spoločenskovedných textoch príliš dlhé, slabá, nelogická alebo neexistujúca nadväznosť, menej metatextových signálov	kratšie s jednou myšlienkou, v lingvistických textoch dlhšie, štruktúra odseku kopíruje štruktúru textu (ÚJZ), plynulá nadväznosť, viac konektorov a metatextových signálov
Jazykové spracovanie	zložitejšia syntax a lexika, nahustenie informácií do jednej vety, bežné používanie synonym, prílišná variabilita formulácií však vedie k redundancii a zastiera informáciu	jednoduchšia syntax a lexika, bežné je opakovanie slov, primárna je jasnosť a jednoznačnosť
Názov textu	jednočlenný, vyššia formulačná skromnosť	dvojčlenný, vyššia formulačná asertívnosť, rétorické figúry
Celková orientácia textu	primárne na riešený problém a jeho hĺbkové spracovanie, zodpovednosť za jeho porozumenie je na čitateľovi	primárne na čitateľa, záujem na čitateľnosti, zrozumiteľnosti textu a jeho porozumení čitateľom

Tab. 1 Štýlové rozdiely medzi domácim a anglosaským štýlom vedeckého písania (porov. Stroehlein 1998, Čmejrková a kol. 1999, Chamonikolasová 2005, Walková 2014).

3. METODOLÓGIA

Naším cieľom je skúmanie toho, či a do akej miery sa autori článkov publikovaných v lingvistických časopisoch orientujú na domáci a/alebo anglosaský odborný štýl. Vytvorili sme korpus 15 textov písaných v slovenčine, češtine a angličtine.² Texty sú publikované v časopisoch *Jazykovedný časopis* (JČ), *Topics in Linguistics* (TL) a *Journal of Pragmatics* (JP), ktorých vydavatelia sú registrovaní na Slovensku (JČ a TL) a v Holandsku (JP) a ktoré sú evidované vo viacerých medzinárodných databázach vrátane *Scopus* (JČ, TL, JP) a *Current Contents* (JP). V Tab. 2 uvádzame prehľad nášho korpusu časopisov a analyzovaných textov.

časopis		Súbor A <i>Jazykovedný časopis</i> (JČ)	Súbor B <i>Topics in Linguistics</i> (TL)	Súbor C <i>Journal of Pragmatics</i> (JP)
jazyk		slovenčina, čeština	angličtina	angličtina
počet autorov	jeden	3 (2 SK, 1 CZ) JČ1-3	3 (1 SK, 2 CZ) TL1-3	3 JP1-3
	viac než jeden	2 (1 SK, 1 CZ) JČ4-5	2 (1 SK, 1 CZ) TL4-5	2 JP4-5

Tab. 2 Prehľad súborov analyzovaných textov

Vo vzťahu k plneniu výskumného cieľa bola hlavným kritériom výberu časopisov šírka záberu autorskej, resp. čitateľskej základne, ktorá varíruje od národnej (JČ) cez medzinárodnú (TL) po globálnu (JP), pričom všetky časopisy fungujú v priestore medzinárodnej vedeckej komunikácie. V deklarovanej tematickej orientácii časopisov existujú odlišnosti, ako aj prieniky. *Jazykovedný časopis* (vydávaný od r. 1954) sa orientuje prevažne na všeobecnú a štruktúrnú jazykovedu a teóriu a metodológiu jazykovedy, jeho čitateľskú základňu tvorí prevažne slovenská akademická komunita, no popri slovenčine publikuje príspevky aj v ostatných slovanských jazykoch, angličtine a nemčine. *Topics in Linguistics* (vydávaný od r. 2007) vznikol v prostredí slovenského anglistického pracoviska, pričom je otvorený medzinárodnému všeobecno-lingvistickému a interdisciplinárnemu výskumu a publikuje iba v angličtine. *Journal of Pragmatics* (vydávaný od r. 1977) je orientovaný na svetový pragmalingvistický výskum a jeho publikom je globálna komunita vedcov zaoberajúcich sa transdisciplinárnymi súvislosťami používania jazyka; výhradným jazykom časopisu je angličtina. Vybrali sme spolu 15 voľne dostupných textov elektronických vydaní časopisov z ostatných ročníkov (2018 – 2020).³ Pri výbere sme zohľadňovali

² Ide o „varietu“ angličtiny ako kontaktného jazyka (*English as a lingua franca*), ktorá sa používa v medzinárodnej vedeckej komunikácii a pre žiadneho z autorov nie je rodným jazykom. Phillipson (2008) ju presnejšie pomenúva ako *lingua academica*.

³ Z dôvodu nízkeho počtu slovensky píšucich autorov v preferovaných rokoch je jeden text z časopisu *Topics in Linguistics* z r. 2015.

nasledujúce faktory: 1. jazyk textu: slovenský, český, anglický (AKJ), 2. počet autorov: jeden a viac než jeden, pričom každý text je od iného autora, 3. „rodenosť“ angličtiny: angličtina nie je rodným jazykom u žiadneho autora textu. V súbore textov z JČ a TL sú tri texty autorov písané v slovenčine a dva v češtine. V záujme plnenia etických požiadaviek boli texty anonymizované. Korpus textov obsahuje tri súbory:

- a/ súbor A (JČ) – texty domácich autorov písané v slovenčine a češtine
- b/ súbor B (TL) – texty domácich autorov písané v angličtine (AKJ)
- c/ súbor C (JP) – texty zahraničných autorov písané v angličtine (AKJ).

Naším vstupným predpokladom je, že kým pri písaní v slovenčine a češtine sa domáci autori orientujú na úzus domáceho odborného štýlu, pri písaní v angličtine sa pridriavajú noriem anglosaského štýlu. Predpokladáme teda, že texty domácich autorov v súbore A (JČ) budú mať vlastnosti domáceho odborného štýlu, kým texty domácich autorov v súbore B (TL) budú mať vlastnosti anglosaského odborného štýlu, čím budú porovnateľné s textami súboru C (JP) písanými zahraničnými autorami anglosaským odborným štýlom. Ďalej predpokladáme, že štýl vedeckých textov je výsledkom lingvokultúrnej tradície písania, noriem písania a publikovania v príslušnej vedeckej oblasti a aj požiadaviek redakcií časopisov a autorského štýlu. S cieľom overiť uvedené predpoklady si kladieme tieto výskumné otázky:

1. Používajú domáci autori pri písaní v slovenčine, resp. v češtine domáci štýl vedeckého písania?
2. Používajú zahraniční autori pri písaní v angličtine anglosaský štýl vedeckého písania?
3. Používajú domáci autori pri písaní v angličtine anglosaský štýl vedeckého písania?

Pri analýze sa zameriavame na šesť vybraných aspektov štýlu, a to na makrokompozičnú štruktúru textu, štruktúru úvodnej a záverečnej časti textu, prítomnosť autora v texte, asertívnosť autora a formuláciu názvu textu. Vzhľadom na obmedzený rozsah vzorky je naša štúdia síce pilotná, no do istej miery replikuje predchádzajúci výskum M. Walkovej (2014) a metodologicky sa inšpiruje štúdiou M. Bilej a kol. (2020).

4. ANALÝZA

4.1 Kompozičná štruktúra textu

Pri makrokompozícii vedeckého textu sledujeme jeho členenie na kánonické časti úvod, jadro a záver (ÚJZ) charakterizujúce domáci štýl a na úvod, metódy, výsledky a diskusiu (*Introduction, Methods, Results, Discussion; IMRAD*/Úvod, Metódy, Výsledky, Diskusia) charakterizujúce anglosaskú tradíciu písania, a to v prírodných a spoločenských vedách, ako aj v lingvistike (Ščigulinská, 2020). Už formálna stránka členenia slovenských a českých textov (súbor A) naznačuje značné odlišnosti nielen medzi anglickými a slovenskými, resp. českými textami, ktoré potvrdzujú

štýlové rozdiely uvedené v Tab. 1, ale aj v rámci jednotlivých súborov. V súbore piatich domácich textov (súbor A) sme identifikovali pomerne voľné dodržiavanie obligátnej makro-kompozičnej štruktúry ÚJZ – kým explicitne označený úvod nachádzame v troch textoch, záver je vyznačený vo všetkých piatich textoch, pričom hranice medzi jednotlivými časťami sú značne priechodné. Výsledkom disparátnosti vnútorného členenia textov, osobitne jadrových častí, je značná neprehľadnosť ich hierarchického členenia, k čomu prispieva aj absencia číslovania sekcií. Dôležitým zistením však je, že tri texty, ktoré majú povahu experimentálneho fonetického (JČ2) a korpusového (JČ3, JČ5) výskumu, sa blížia štruktúre *IMRAD*, pričom z nich iba text JČ3 má pomenované všetky jej časti. Hoci štruktúrne časti *IMRAD* v textoch JČ2 a JČ5 nie sú výslovne uvedené (iba jedna z nich je prítomná v JČ2 v názve časti *1. Teoretické a metodické východiská experimentálneho skúmania*), sú v nich implikované – metódy postupu vyplývajú z povahy analyzovaných dát, výsledky z postupov ich spracovania a diskusia je obsiahnutá v závere, ktorý sumarizuje zistenia. Je zrejmé, že zvyšným dvom textom súboru A (JČ1 a JČ4), ktoré sú teoretické, explanačno-opisné a deduktívne, táto kompozičná šablóna nevyhovuje, a tak používajú jednoduchší a voľnejší textový model „problém-riešenie“ (Čmejrková a kol., 1999).

Všetky texty v súbore anglických textov C (JP) sa vyznačujú transparentnou kompozičnou výstavbou s explicitne pomenovanými súčasťami štruktúry *IMRAD*, ktorá je však využívaná v detailoch ich členenia flexibilne. Viaceré zložky modelu vystupujú pod alternatívnymi názvami (*Findings/Zistenia*, *Methodology/Metodológia*), niektoré sa kombinujú v rámci jednej sekcie (*Results and discussion/Výsledky a diskusia*). Niektoré texty sa v rámci metodológie vyjadrujú aj k analyzovanému materiálu (*Data and method/Materiál a metóda*) a v rámci záveru sa vyjadrujú aj k výskumným perspektívam (*Conclusions and outlook/Závery a budúci výskum*). Všetky časti textov sú konzistentne číslované vrátane úvodu a záveru. Je zrejmé, že táto štruktúra vyhovuje induktívnemu empirickému pragmalingvistickému výskumu textov, ktoré analyzujú autentické rečové údaje z databáz, ktoré už existujú alebo ktoré si autori tvoria na účely svojho výskumu sami. Je potrebné dodať, že voľnejší variant modelu *IMRAD* je odporúčaný redakciou časopisu JP v pokynoch pre prispievateľov.⁴

V súbore piatich textov v angličtine od domácich autorov (súbor B) nachádzame jednoduchú štruktúru ÚJZ so štruktúrovaným jadrom v dvoch teoretických, prehľadových a exploračných štúdiách (TL2, TL3), pričom model *IMRAD* je využitý najdôslednejšie v experimentálnej štúdii (TL4) a voľnejšie v korpusových analýzach (TL1, TL5), čím sa tento súbor približuje v sledovanej oblasti skôr k anglosaskej norme písania.

⁴ Odporúčaná štruktúra príspevku je *Introduction, Results, Discussion, Conclusions, Appendices* (Úvod, Výsledky, Diskusia, Závery, Prílohy). Dostupné na: <https://www.elsevier.com/journals/journal-of-pragmatics/0378-2166/guide-for-authors>

Naša analýza na jednej strane potvrdzuje univerzálnosť tripartitného členenia ÚJZ. Na druhej strane striktnosť kompozičnej výstavby jadrových častí vedeckých textov a využívanie normy *IMRAD* sa odvodzuje skôr od povahy výskumu než jazyka, v ktorom sú písané. Ukazuje sa, že rigidnejšia organizácia experimentálneho a korpusového výskumu prítomná v prevažnej časti skúmaných súborov textov sa premieta do presnejšie segmentovaného členenia textov, ktoré anglosaskú štýlovú štruktúru *IMRAD* preberajú (súbor C, JČ3, TL4) alebo sa k nej blížia (JČ2, JČ3, JČ5, TL1, TL5).

4.2 Úvod textu

Úvod textu je dôležitý vo vzťahu k obsahu celého textu, ako aj strategicky vo vzťahu k jeho čitateľovi, na ktorého „prvom dojme“ (Swales, 1990) v čase neustále rastúcej vedeckej produkcie a konkurencie záleží. Úvodné pasáže sú teda priestorom príležitostí, ktorých využitie sa v analyzovaných textoch a ich štýloch do značnej miery odlišuje, predovšetkým pri formulácii téz v podobe argumentačných východísk. V anglosaskom odbornom štýle sa na tento účel presadil model *CARS* (*Create a Research Space*/Vytvor si výskumný priestor; Swales 1990), ktorý štandardizuje štruktúru úvodu vedeckého textu do troch krokov: 1. vymedzenie výskumného priestoru – uvedenie relevantnosti témy, predloženie prehľadu doterajšieho výskumu, 2. vymedzenie vlastného miesta v tomto priestore – uvedenie odlišného názoru na doterajšie riešenie problematiky, pomenovanie výskumnej medzery a/alebo formulovanie výskumnej otázky, 3. obsadenie miesta v tomto priestore – formulovanie výskumných cieľov a hlavných výsledkov a načrtnutie štruktúry textu. Pozrieme sa teraz na to, či a ako autori skúmaných vedeckých textov tento model využívajú.

V súbore A majú tri texty (JČ1, JČ2, JČ5) pomenovaný úvod, jedna je bez pomenovaného úvodu (JČ3) a jedna (JČ4) sa začína priamo pomenovaním konkrétneho aspektu riešeného problému. Rozsah týchto úvodov, resp. úvodných pasáží, varíruje medzi jedným až dvomi odsekmi (JČ2, JČ3, JČ5) a dvomi stranami (JČ1, JČ4) s tým, že v rozsiahlejších úvodoch sa autori snažia predložiť tému čo najkomplexnejšie, kým v textoch s kratším úvodom sa súvislosti témy riešia v osobitných teoretických pasážach pred metodologickou časťou. Samotná štruktúra úvodov v súbore A je značne nejednotná. Aj keď po obsahovej stránke sa v princípe môžu prekryvať s modelom *CARS*, prítomnosť, ako aj poradie krokov nebýva rovnaké. Uvedieme dva príklady úvodov, v ktorých sa kroky modelu *CARS* realizujú na pôdoryse jedného odseku. V príklade (1) po uvedení témy a pomenovaní súčasného stavu výskumu v danej oblasti (krok 1) autor uvádza svoj odlišný názor na jej riešenie (krok 2) a predkladá vlastné riešenie (krok 3):

- (1) *Základnou fónicko-rytmickou jednotkou... je slabika... Prevažná časť intonologických výskumov vychádza z... (krok 1) ich výskumný záber sa však často zužuje na (krok 2)... Cieľom tejto štúdie je predstaviť spôsob skúmania... ktorý umožňuje prehľadne usúvzť ažiť... a poskytnúť tak ucelený pohľad na (krok 3)... (JČ2)*

V druhom príklade (2) autor identifikuje výskumnú medzeru (krok 2) v problematike predtým, než implicitne prostredníctvom presupozície predstaví tému vágnosti vo verejných prejavoch (krok 1):

- (2) *Analytici, novinári, ale i široká verejnosť dlhodobě postrádají nástroj či metodu* (krok 2) *jež by umožňovala určit, zda je veřejný projev... vágní.* (krok 1) (JČ3)

V oboch príkladoch autori skôr implikujú než otvorene deklarujú relevantnosť témy (krok 1), vlastný prínos a vymedzenie sa voči výskumnému okoliu (krok 2). Formulácie téz, resp. výskumných cieľov, v textoch súboru A (krok 3) bývajú vágne – dva texty neobsahujú ciele vôbec, v jednom z nich (JČ4) sú implikované v zámeroch rozptýlených na ploche rozsiahleho úvodu (*V štúdii sa zameriame najmä na...; Uvedieme...; ... navrhujeme...; Rozlíšime...; Poukážeme aj na...*) Štruktúru textu (krok 3) ako osobitnú časť úvodu predkladá iba jeden text (JČ1) a výskumné otázky (krok 2) nie sú prítomné v žiadnej zo skúmaných textov. Náš výskum potvrdzuje viaceré zistenia M. Walkovej (2014), a to nielen pokiaľ ide o vágnosť formulovania aspektu skúmanej problematiky, ale čiastočne aj o jej aktuálnosť a zameranosť – kým dva texty (JČ2, JČ5) riešia skôr klasické témy systémovej lingvistiky (napr. *V našem článku navazujeme na líniu, ktorá již od 50. let minulého století zkoumá to, jak se proti sobě staví genitiv posesivní a individuální posesivní adjektiva.* [JČ5]), z ostatných textov sa jeden nachádza na pomedzí sémantiky a pragmatiky (JČ1) a zostávajúce dva (JČ3, JČ4) sa venujú pragmatickej problematike.

Opačnú situáciu badáme v anglických textoch súboru C. Napriek tomu, že sa rozsah úvodov textov značne odlišuje, autori smerujú k explicitnému deklarovaniu krokov schémy CARS, aj keď sú tieto kroky v niektorých prípadoch rozptýlené na väčšej ploche textu. Je príznačné, že v najkratšom úvode textov zo súboru C je čitateľný pôdorys štruktúry CARS v svojej najvykryštalizovanejšej podobe (príklad 3):

- (3) *Linguistic research on sign languages (SLs) started in the 1960s ... For years, the agenda focused mostly on ...* (krok 1) *One aspect ... which has received little attention ... is ... In addition, cross-linguistic studies have not been developed yet ... claim that further study is necessary ... remains valid ...* (krok 2) *This paper aims to take the first steps in order to fill this gap. I present a pilot investigation of ... The main contributions of this study are twofold. First ..., second ... This paper is organised as follows.* (krok 3) (JP1)

[Jazykovedný výskum znakových jazykov sa začal v 60. rokoch... Dlhé roky sa sústreďoval väčšinou na (krok 1)... Aspekt... ktorému sa venovala najmenšia pozornosť... je... Navyše sa medzijazykové výskumy dosiaľ nerozvinuli... tvrdenie, že je potrebný ďalší výskum... zostáva v platnosti... (krok 2) Táto štúdia robí prvé kroky smerom k vyplneniu tejto medzery. Predkladám pilotný

výskum... Hlavné prínosy štúdie sú dva. Prvý... Druhý... Štúdia je členená nasledovne (krok 3).]⁵

Aj v ostatných štúdiách je badateľná orientácia autorov na štruktúru *CARS* tým, že

a) vyznačujú výskumný priestor (krok 1):

- (4) *Previous studies on ... have primarily investigated ... The focus has usually been on ...* (JP5)

[Predchádzajúce výskumy... primárne skúmali... Ich zameranie bolo zvyčajne na...]

b) deklarujú obmedzenia doterajšieho výskumu a výskumné medzery v ňom formuláciou vlastného prínosu, zamerania, osobitnej metodológie alebo výskumnej otázky (krok 2):

- (5) *... despite the large body of research on conditionals ... studies adopting a corpus-based approach are comparatively scarce* (JP2)

[... napriek bohatému výskumu kondicionálu... štúdie uplatňujúce korpusový výskum sú relatívne zriedkavé...]

In this paper, English fan translations of Korean TV dramas ... are studied with a particular focus on ... This paper asks how ... It is important to stress that the paper is concerned with ... rather than ... (JP3)

[V tejto štúdii sú fanúšikovské preklady kórejských TV seriálov... skúmané s osobitným zameraním na... Štúdia sa pýta, ako... Je dôležité zdôrazniť, že štúdia sa venuje... skôr než...]

Our research is novel in the area because festive rituals have not yet been studied using the methods of multimodal analysis ... (JP4)

[Náš výskum je novátorský v tejto oblasti, pretože slávnostné rituály sa dosiaľ neskúmali použitím metód multimodálnej analýzy...]

In multi-party health care encounters ... shared decision making has received less attention ... more research is needed (JP5)

[Pri stretnutiach venovaných zdravotnej starostlivosti za prítomnosti viacerých osôb ... spoločné rozhodovanie sa skúmalo menej... je potrebný ďalší výskum]

⁵ Všetky ukážky z anglicky písaných analyzovaných textov, ktoré uvádzame v príkladoch, do slovenčiny preložil autor štúdie.

c) uvádzajú, ako mienia výskumné medzery vyplniť, a to stanovením cieľa (explicitne iba v troch štúdiách), predložením výskumných dát a metodológie (krok 3):

- (6) *In this context, therefore, the present **study aims** to provide a fine-grained typology of ... employing a **corpus-based methodology** ...* (JP2)
[V tomto kontexte je preto **cieľom štúdie** poskytnúť prepracovanú typológiu... pri použití **korpusovej metodológie**...]

The project combines interpersonal pragmatics ... computer-mediated communication ... translation and AVT studies. (JP3)

[Projekt kombinuje interpersonálnu pragmatiku... počítačovo sprostredkovanú komunikáciu... preklad a AVT štúdie.

In this study we analyse ... we describe ... we demonstrate ... we show (JP5)

[V štúdií analyzujeme... opisujeme... poukazujeme na... ukazujeme...]

d) uvádzajú, ako budú postupovať, a to načrtnutím štruktúry práce (krok 3):

- (7) *This paper is structured as follows* (JP2)
[Štúdia je štruktúrovaná nasledovne...]

This ... will be briefly reviewed in Section 2. Section 3 introduces ..., while sections 4-6 present ... (JP3)

[Toto... bude stručne predložené v časti 2. Časť 3 predstavuje..., kým časti 4 – 6 predkladajú...]

Je evidentné, že autori súboru anglických textov C sa pri písaní úvodov zreteľne pridriavajú kompozičnej štruktúry *CARS* charakterizujúcej anglosaský štýl vedeckého písania. To sa však už nedá jednoznačne povedať v prípade úvodov textov v angličtine od domácich autorov v súbore B. Štruktúra úvodov v súbore nie je homogénna a má tendenciu hybridizovať postupy domáceho a anglosaského štýlu. Swalesov model *CARS* sa tu v kompletnej podobe nenachádza a z úvodov je možné vyabstrahovať iba niektoré jeho kánonické časti. Výnimkou je text TL2, v ktorom sa autor pridriava rétorickej štruktúry *CARS*, pričom sú všetky kroky vtesnané do priestoru úvodného odseku prvej časti, a to vymedzením výskumného priestoru (krok 1) a vlastného miesta v ňom (krok 2), obsadením výskumného miesta formulovaním svojho prínosu a náčrtom štruktúrneho pôdorysu príspevku (krok 3). Výsledkom tohto postupu je koncízny a transparentný úvod (príklad 8).

- (8) *This paper explores the notion of logophoricity (krok 1) as a discourse phenomenon occurring not only in languages of a certain type but as a feature*

pertaining to verbal communication as such (krok 2). First, the original concept of logophoricity is provided ..., followed by its relations to ... Afterwards, an overview of ... is provided. As its result, I propose a reassessment of logophoricity (krok 3) in terms of linguistic pragmatics, considering it (also) as a pragmlinguistic phenomenon ... (TL2)

[Štúdia skúma logoforicitu (krok 1) ako diskurzívny jav, ktorý sa vyskytuje nielen v jazykoch istého typu, ale aj ako vlastnosť týkajúca sa verbálnej komunikácie ako takej (krok 2). Najprv je predložený pôvodný koncept logoforicity... následne jej vzťahy k... Potom je predložený prehľad... Napokon navrhujem prehodnotenie logoforicity (krok 3) vzhľadom na lingvistickú pragmatiku, prístupujúc k nej (tiež) ako k pragmlingvistickému javu ...]

Ostatné texty súboru B ostávajú pri pomenovaní a precizovaní svojho miesta vo výskumnom poli, čím rámcovo vytyčujú aj štruktúru príspevku:

- (9) *The present study explores ... the analysis focuses primarily on ... (TL5)*

[Predkladaná štúdia skúma... analýza sa sústreďuje hlavne na...]

This study will concentrate on ... I will demonstrate ... I will summarize ... Then I will illustrate ... (TL3)

[Štúdia sa sústreďí na... Poukážem... Zosumarizujem... Následne uvediem príklad...]

Tendenciu vyhýbať sa v úvode explicitnej špecifikácii svojho prínosu, ako aj predloženiu svojich záverov alebo zistení majú autori v troch štúdiách, v ktorých zostávajú pri vágnych (*This paper explores...*/Štúdia skúma...; TL2) a všeobecných formuláciách (... *the analysis focuses primarily on...*/Analýza sa sústreďuje hlavne na... (TL5); *My goal in the paper is to use the methods and procedures of ... and to demonstrate their feasibility in accounting for*/Mojím cieľom v štúdiu je použiť metódy a postupy... a poukázať na ich použiteľnosť pri objasňovaní ...; TL1). Z hľadiska porovnávania štýlov je dôležitým zistením to, že žiaden anglický text domácich autorov v súbore B neobsahuje explicitné formulovanie výskumnej medzery a výskumných otázok, pričom náčrt členenia textu je prítomný iba v troch textoch (TL2, TL3, TL4). Ukazuje sa teda, že autori textov v tomto súbore sa skôr pridržiavajú domáceho než anglosaského štýlu alebo ich nanajvýš hybridne kombinujú.

V závere tejto časti konštatujeme, že štýly anglických textov v súbore C nesú znaky anglosaského štýlu, a to zreteľnejšie identifikovateľnou lineárnou štruktúrou, jasnejšie deklarovaným výskumným zámerom, empirickou a induktívnou povahou výskumu a orientáciou na čitateľa, a to dôrazom na to, aby čitateľ problém pochopil a porozumel mu bez väčšej námahy (Chamonikolasová, 2005). Na druhej

strane štýl písania domácich autorov v súboroch A a B prevažne inklinuje k domácejmu (nemeckému; Galtung, 1981) štýlu, a to dôrazom na teoretické a komplexné uchopenie problematiky (napr. *poskytnúť ucelený pohľad*, JČ2), menej zreteľným členením textu a zvýšeným príklonom k autorskému sebavyjadreniu, čím sa prenáša zodpovednosť za porozumenie textu na čitateľa (Čmejrková a kol., 1999, s. 27).

4.3 Záver textu

Všetky texty v korpuse textov obligátne obsahujú segmenty vyčlenené ako závery, no medzi súbormi korpusu, ako aj v rámci jednotlivých súborov nachádzame niekoľko podobností aj rozdielov.

a) Kým názvy záverov bývajú v korpusoch textov domácich autorov (súbory A a B) jednotne a stereotypne pomenované ako *Záver* alebo *Závěr* (súbor A), resp. *Conclusion* (súbor B), závery anglických textov v súbore C sú variabilnejšie, a to názvom (*Concluding remarks* JP2), začlenením inej obsahovej zložky (*Conclusions and outlook*, JP3) alebo vlastným vnútorným členením (JP5). V prípade absencie osobitne vyčlenenej diskusie je táto diskusia súčasťou záveru (*Conclusions and discussion*, JP1) alebo je s ním zlúčená (*Discussion*, JP5).

b) Pri deklarovaní plnenia stanovených cieľov práce a pri formulácii zistení sme neidentifikovali významné rozdiely medzi oboma štýlmi písania. V prípadoch, keď autor explicitne deklaruje ciele v úvode textu, sa v závere vracia k ich plneniu. Uvedieme príklady explicitného a transparentného prepojenia úvodu a záveru textu týkajúce sa formulovania cieľov a deklarovania ich plnenia zo všetkých troch súborov (príklad 10):

(10) Úvod: *Cieľom príspevku bude **prezentovať** **paradigmu významov lexémy posledný**...*

Záver: *Cieľom príspevku bolo **explanačno-opisné zhodnotenie lexémy posledný**...; Na základe diskurzívnych realizácií boli identifikované...; Podľa jednotlivých typov kolokátov a typov postupnosti sme rozpoznali **šesť významov**... (JČ1)*

Úvod: *This paper **explores the notion of logophoricity** ... As its result, **I propose a reassessment** of logophoricity in terms of linguistic pragmatics, considering it (also) as a pragmalinguistic phenomenon...*

[Štúdia **skúma logoforicitu**... Následne navrhujem prehodnotenie logoforicity vzhľadom na lingvistickú pragmatiku, prístupujúc k nej (tiež) ako k pragmalingvistickému javu...]

Záver: *In this paper, I have **examined the broader notion of logophoricity** ... As a result, I wish to suggest that the notion of logophoricity **can be reassessed** ...*

[V štúdií som skúmal(a) logoforicitu... V dôsledku toho by som chcel(a) navrhnúť, že logofricita **by mohla byť prehodnotená**...] (TL2)

Úvod: ... *the present study aims to provide a fine-grained typology of ... The paper will pay special attention to those cases where the function of utterances extends beyond conditionality ... to convey other nuances of meaning ... we propose an analysis of these constructions along the lines of the **three metafunctions** ...*

[... **cieľom štúdie** je poskytnúť **prepracovanú typológiu**... Štúdia bude venovať osobitnú pozornosť prípadom, pri ktorých funkcie výpovedí presahujú kondicionalitu... na vyjadrenie iných významových odtienkov... navrhujeme analýzu týchto konštrukcií sledujúc **tri metafunkcie**...]

Záver: *A **fine-grained classification** of if-constructions has been carried out, in terms of the **three metafunctions** ... a possible path of pragmaticalization has been suggested for if-constructions, in which they **move beyond the mere expression of conditionality** ...*

[**Prepracovaná klasifikácia** podmienkových konštrukcií bola vypracovaná sledujúc tri metafunkcie... navrhnutý bol možný proces pragmatikalizácie podmienkových konštrukcií, ktorým presahujú vyjadrenia kondicionality...] (JP2)

c) Obsahové časti záveru ako obmedzenia vlastného výskumu, porovnanie výsledkov s inými výskumami, prínos do existujúceho výskumu a priestor na pokračujúci výskum sú v textoch súboru C zastúpené v oveľa vyššej miere než v textoch ostatných dvoch súborov, v ktorých sú zriedkavejšie alebo sa v nich vôbec nenachádzajú. Ako exemplárny príklad ich prítomnosti uvádzame záver, v ktorom sa všetky tieto zložky nachádzajú:

(11) *These findings are similar to ... Much more can be done with ... We could therefore explore further whether ... A further research step is to compare ... Finally, we also plan to ...*

[Tieto zistenia sú podobné... Oveľa viac sa dá urobiť... Preto by sme mohli skúmať ďalej to, či... Ďalší výskumný krok je porovnať... Napokon plánujeme aj...] (JP3)

Okrem jedného experimentálneho textu v súbore B domáci autori v oboch súboroch sa obmedzeniam svojho výskumu nevenujú a iba v štyroch prípadoch (z desiatich) poukazujú na potrebu ďalšieho výskumu, čo ilustrujeme príkladom č. 12:

(12) *Pri intonologickej analýze textov je teda potrebné zamerať sa (aj) na...* (JČ2)

... čož naznačuje novou, dosud nepopsanou tendenci, kterou zatím nedokážeme uspokojivě vysvětlit. (JČ5)

... further exploration ... is desirable. The findings of this study extend the body of research on ... by exploring a genre which has not been previously explored from this perspective, and by adding new insights into...

[ďalší výskum... je potrebný. Zistenia štúdie rozširujú existujúci výskum o... tým, že skúmajú žáner, ktorý dosiaľ nebol skúmaný z tejto perspektívy, a tým, že pridávajú nový pohľad na...] (TL4)

Celkovo konštatujeme, že závery textov domácich autorov majú tendenciu byť viac sumarizačné ako argumentačné, nekonfrontovať zistenia s existujúcim výskumom, neuvádzať možnosti pokračovania autora v danom výskume a používať všeobecnejšie a vágnejšie formulácie.

4.4 Prítomnosť autora v texte

Ak zasadíme vedeckú štúdiu do procesu vedeckej komunikácie, upriamujeme pozornosť na jej účastníkov, predovšetkým na producenta (autora a pisateľa) a recipienta (čitateľa), ktorí môžu byť v texte v rôznej miere prítomní, či už priamo cez použitie autorského singuláru alebo plurálu, alebo nepriamo prostredníctvom neosobných konštrukcií. Používajúc Goffmanov (1981) model účastníckeho rámca, môžeme tvrdiť, že producent svojou prítomnosťou v texte indikuje svoju „troj-jedinú“ identitu účastníka, ktorý tvorí obsah textu (*author*/autor), nesie zaň zodpovednosť (*principal*) a produkuje samotný text (*utterer*/pisateľ). Predpokladá sa, že vo vedeckom písaní sa všetky tri identity komprimujú do jedného autorského hlasu. Kým problém stupňa (ne)osobnosti štylizácie a použitia plurálu sa rieši pri všetkých textoch (neosobné vyjadrovanie je bežný postup používaný bez ohľadu na jazyk, počet autorov alebo lingvokultúrnu príslušnosť autora), rozhodnutie o použití autorského singuláru alebo plurálu je relevantné iba pri textoch od jedného autora. V nasledujúcej časti sa zameriame práve na tento aspekt vedeckého písania a na to, ako súbory analyzovaných textov reflektujú rámcové rozdiely medzi štýlmi písania. Analýza nášho korpusu textov s jedným autorom potvrdzuje zistenia J. Chamonikolasovej (2005) a M. Walkovej (2014) o konzistentnom používaní autorského plurálu charakterizujúcom domáci štýl písania, ktorý je v súbore A normou.

Analogicky sa anglosaská norma používania autorského singuláru potvrdzuje v súbore anglických textov B od domácich autorov. Ako príklad uvádzame ukážku (13), v ktorej demonštrujeme prítomnosť autora v celom texte, a to bez ohľadu na funkcie, na plnení ktorých sa autorský singulár podieľa.

- (13) Úvod: *I assume that ..., I will demonstrate how ..., First I will summarize ..., Then I will illustrate ...*

[Predpokladám, že... Predložím, ako... Najprv zosumarizujem... Potom budem ilustrovať...]

Jadro: *In the following section, I will describe ..., In this section, I summarize ..., I am using ...*

[V nasledujúcej časti opíšem... V tejto časti zosumarizujem... Používam...]

Záver: *In this study I demonstrated ..., I made an analysis...*

[V tejto štúdii som preukázal(a)... Analyzoval(a) som...] (TL3)

V anglických textoch od jedného autora v súbore C, v ktorom sme očakávali používanie anglosaskej normy používania autorského singuláru, je však situácia menej jednoznačná: v jednom z troch skúmaných textov (JP1) je použitý výhradne autorský singulár, v jednom (JP2) autorský plurál a v jednom (JP3) dochádza k ich striedaniu, a to v závislosti od pragmatickej funkcie (Walková, 2020, s. 86), do ktorej plnenia je tento prostriedok zapojený. Kým pri vysvetľovaní osobnej motivácie a okolností vzniku výskumnej témy (funkcia „osobný naratív“; príklad 14), ďakovaní za pomoc pri výskume iným osobám (funkcia „poďakovanie“; príklad 15) sa používa autorský singulár, pri ďalších funkciách sa strieda autorský singulár a plurál, a to aj nekonzistentne. Napr. v rámci jednej funkcie „opis výskumného procesu“ autor používa pri opise postupu singulár (16), no pri vytýčení plánovaného výskumného postupu používa autorský plurál (17). Podobne pri argumentácii v prospech svojho presvedčenia (funkcia „autorov názor“; príklad 18) používa obidva prostriedky. Napokon aj pri analýze dát (funkcia „autorov prínos, zistenia, výsledky“; príklad 19) strieda singulár a plurál, pričom použije aj inkluzívny plurál na zahrnutie čitateľa do interpretačného procesu (20). Týmto postupom sa nielen posilňuje sociatívnosť textu (Slančová, 1994), ale zároveň sa indikujú komplementárne účastnícke identity čitateľa ako interpreta obsahu textu (*interpreter*), účastníka berúceho autora na zodpovednosť za obsah (*accounter*) textu a príjemcu textu (*recipient*) (podľa Goffman, 1981).

- (14) ... **my interest** in Korean TV dramas bears some explanation. It stems from a sabbatical spent at ... where **I** met many Koreans ...it was important to my friends to establish directly after meeting how old **I** was ... (JP3)

[... **môj záujem** o kórejské televízne programy potrebuje vysvetlenie. Pochádza z obdobia **môjho** študijného voľna stráveného v... kde som **stretol(tla)** veľa Kórejčanov... pre **mojich** priateľov bolo dôležité hneď po stretnutí zohľadniť to, koľko som **mal(a)** rokov...]

- (15) **My** thanks go to the student coders ... (JP3)

[**Moje** poďakovanie patrí študentom kódovačom...]

- (16) *In this paper, I will explore ... I will deal with ..., As a first step, I describe ...* (JP3)

[V tejto štúdii **preskúmam... budem** sa zaoberať...; V prvom kroku **opíšem...**]

- (17) ... *we deem it ethically fine to work on this data ...; ... I do not claim that the scenes in the corpus are the only scenes containing relational work ...* (JP3)
[... prácu s týmito údajmi považujeme za eticky v poriadku...; netvrdím, že scény v korpuse sú jediné, ktoré obsahujú relačnú prácu...]
- (18) *We could therefore explore further ..., Finally we also plan to link ...* (JP3)
[Preto by sme mohli ďalej preskúmať... Napokon plánujeme tiež prepojiť...]
- (19) *In the 215 scenes, we identified 294 relational work moments. ... I therefore established the distribution for each quarter of the series to see whether we can see a pattern of the occurrence of relational work scenes ... We can interpret this cluster of scenes ...* (JP3)
[V 215 scénach sme identifikovali 294 situácií relačnej práce. ... z toho dôvodu som určil(a) distribúciu pre každú štvrtinu seriálu, aby sme zistili, či existuje vzorec výskytu scén relačnej práce... Toto zoskupenie scén môžeme interpretovať...]
- (20) *In Section 4, I will illustrate the typology of scenes ... In Section 6, we will briefly examine ...* (JP3) [V časti 4 uvediem príklady typológie scén...]

Záverom tejto časti konštatujeme, že sa nám potvrdil predpoklad existencie štýlového kontrastu medzi domácim a anglosaským štýlom vedeckého písania v domácich textoch od jedného autora, a to v systematickom používaní buď autorského plurálu v slovenských/českých textoch (súbor A), alebo autorského singuláru v anglických textoch (súbor B). V našej vzorke anglických textov od zahraničných autorov (súbor C) sa systematické používanie oboch prostriedkov vyjadrovania autorského hlasu preukázalo iba v jednom texte súboru, pričom sa ukazuje, že niektoré používania autorského plurálu sa javia vzhľadom na plnenie rovnakej pragmatickej funkcie ako nekonzistentné (porov. Walková, 2014).

4.5 Asertívnosť a skromnosť autora

Projekcia účastníkov vedeckej komunikácie do ich prítomnosti v texte sa prejavuje aj mierou autorskej asertívnosti a/alebo skromnosti, ktorými autor indikuje stupeň vlastného presvedčenia o platnosti svojho tvrdenia a preberania zodpovednosti zaň. Autorskú asertívnosť a skromnosť pokladáme za protichodné polohy realizácie kontinua autoritatívnosti pri konštruovaní autorského hlasu v texte (Dontcheva-Navrátlová, 2013). Významným prostriedkom ich vyjadrovania a zároveň aj výrazným štýlovým rozdielom medzi anglosaským a domácim odborným štýlom prítomným v analyzovaných textoch je používanie autorského singuláru v anglických textoch (TL1-3, JP1) a autorského plurálu (tzv. plurálu skromnosti – *pluralis modestiae*; p. Mistrík, 1997) vo všetkých domácich textoch od jedného autora (A1-3). Je však

otázne, či možno autorský plurál v domácom štýle pokladať za prejav skromnosti alebo skôr za konvenciu (a teda nepríznakový prostriedok), ktorá sa naďalej udržiava napriek tendencii k asertivizácii a demodalizácii vedeckej komunikácie v našom kultúrnom prostredí vyrovnávajúcej sa s postupujúcim vplyvom anglosaského štýlu ovplyvňujúceho prírodné, ako aj spoločenské vedy (Čmejrková a kol., 1999). Táto tendencia je badateľná vo všetkých troch textoch individuálnych autorov v súbore B, v ktorých je autorský hlas prítomný v prvej osobe singuláru.

Ďalším významným indikátorom pozície autora na škále asertívnosť – skromnosť je používanie istotnej/epistemickej modality signalizujúcej stupeň presvedčenia o platnosti výpovede a voluntatívnej/deontickej modality signalizujúcej rôznu stupeň nutnosti realizácie jej obsahu. Predpokladaným priestorom na použitie deontickej modality sú tie časti textov vo všetkých súboroch, v ktorých autori predstavujú výskumné zámery a ciele, predkladajú postupy na ich splnenie (pragmatická funkcia „opis výskumného procesu“; p. Walková, 2020; príklad 21) a vytyčujú členenie textu metatextovými odkazmi (pragmatická funkcia „odkazovanie na text“; Walková, 2020, príklad 16). Tu sa ukazuje, že normou realizovania týchto funkcií je nemodalizovaný indikatív, a to bez ohľadu na jazyk textu (príklad 21).

- (21) *Cieľom štúdie je predstaviť... a poskytnúť...* (JČ2)
Uvedieme základné typy... navrhujeme ich explicitné formulácie... (JČ4)
This work experimentally analyses ... (TL4)
 [Štúdia experimentálne analyzuje...]
This study will concentrate on ...; I will demonstrate ... (TN3)
 [Štúdia sa sústreďí na... Poukážem...]
The present study explores ... (TL5)
 [Štúdia skúma...]
This paper aims to ...; I present ... (JP1)
 [Cieľom štúdie je...; Predkladám...]
This paper will pay special attention to ...; ... we propose ... (JP2)
 [Štúdia bude venovať osobitnú pozornosť...; ... navrhujeme...]

Podobne v častiach venovaných prehľadom výskumu a literatúry, v ktorých sa predkladá faktický stav poznania v príslušných oblastiach vedy, nachádzame formulácie s indikatívom a explicitne nevyjadrenou istotnou modalitou (Čmejrková a kol., 1999), no platnosť konštatovaní môže byť modifikovaná zmierňujúcimi prostriedkami (tzv. *hedges*; Hyland, 1996), ako napr. *často*, *most* a *traditionally* v príkladoch (22):

- (22) *Vágnosť neboli neurčitost či nejednoznačnosť je často spojovaná s ...* (JČ3)
Most European languages do not exhibit specific means of expression ... (TL2)
 [Väčšina európskych jazykov nemá osobitné prostriedky na vyjadrenie...]

*Conditionals have **traditionally** been defined as constructions which ... (JP2)*
[Podmienkové vety sú tradične definované ako konštrukcie, ktoré...]

Pokiaľ však ide o prezentáciu výsledkov a interpretácie zistení, čo je priestor na realizáciu istotnej modality (pragmatická funkcia „autorov prínos“; p. Walková, 2020), nachádzame isté rozdiely medzi súbormi, ktoré potvrdzujú štýlové rozdiely uvedené v Tab. 1. V domácich textoch súboru A autori vyjadrujú indikatívom štandardnú mieru asertívnosti vo vzťahu k platnosti vlastných zistení, ktorú však oslabujú napr. použitím slovesa *ukazovať sa* ako prostriedku istotnej modality. Možno sa domnievať, že toto vyvažovanie asertívnosti a skromnosti je konvencionalizovaný, nepríznakový spôsob prezentácie autorského hlasu (23):

- (23) *Na základe diskurzívnych realizácií boli identifikované... sme rozpoznali... Ukázalo sa... Porovnanie... potvrdilo... Tiež sa ukázalo... (JČ1)*
... sme navrhli... Ukazuje sa... (JČ4)

Pohyb autora na kontinuu asertívnosti a skromnosti pri konštatovaní plnení cieľov a reflexii zistení v rámci jedného textu sa prejavuje v príklade (24), kde autor vyvažuje asertívne konštatovanie potvrdenia svojho predpokladu (*Predpoklad... byl potvrzen*) skromnosťou oslabovaním jeho validity, a to priznaním obmedzení výskumu (subjektívne vyhodnocovanie dát a obmedzenosť vzorky), ktoré však legitimizuje odkazom na cieľ výskumu a kompenzuje možnosťou jeho pokračovania. V týchto formuláciách sa prejavuje interpersonálny rozmer vedeckej komunikácie, keď autor voľbou týchto zdvorilostných postupov zmierňuje prípadné ohrozenie (tzv. *face-threat*; p. Brown – Levinson, 1987) pozitívnej tváre akceptovaného člena vedeckej komunity a negatívnej tváre rešpektovaného odborníka.

- (24) ***Předpoklad**, že charakter publika může být potenciální příčinou vágnosti... **byl potvrzen**. Jsme si vědomi toho, že výše popisovaný **přístup** identifikace vágnosti má své limity. Za nejvýraznější handicap bude pravděpodobně považována značná náročnost vyhodnocování, která závisí z velké části na úsudku osoby analyzující texty... Analýza byla provedena na omezeném vzorku textů... **Zároveň chceme zdůraznit**, že cílem nebylo na základě jednoho projevu objektivně zhodnotit celkovou vágnost... K tomu účelu **je zapotřebí provést analýzu všech projevů**... (JČ3)*

V inom prípade (25) sa autorská skromnosť realizuje formuláciami opatrnosti a zdržanlivosti, a to na ploche celého textu – v úvode autor predikuje možnú obmedzenú platnosť zistení, v analytickej časti upozorňuje na obmedzenia vzorky, pri hodnotení zistení v závere znižuje autoritatívnosť prostriedkom istotnej modalizácie (sloveso *ukazuje se*).

(25) Úvod: *Korpusovou analýzou se snažíme alespoň naznačit, jak se v mluveném jazyce projevují různé tendence...*

Jadro: *Předesíláme, že naše sonda si nečiní nároky na úplnost...; Pokusíme se nastínit...*

Záver: *... v našich datech se ukazuje tendence opačná.* (JČ5)

Pokiaľ ide o asertívnosť verzus skromnosť autorov súboru B, potvrdzuje sa celková tendencia k ich vyššej modalizovanosti a inklinácii skôr k domácomu štýlu písania, a to používaním prostriedkov voluntatívnej modality znižujúcich stupeň dosiahnutia plánovaného zámeru (sloveso *try*/pokúsiť sa, *can*/môť) a epistemickej modality zmierňujúcich platnosť zistenia (slovesá *appear*, *seem*/zdať sa). Symptomatické je, že v prípade textov od jedného autora (26) sú tieto prostriedky použité v kombinácii s asertívnym autorským singulárom:

(26) *In my analysis, I have **tried** to explain ...* (TL1)

[Vo svojej analýze som sa **pokúsil(a)** vysvetliť...]

*... it **appears** to be a phenomenon ..., his/her relations to other elements of the utterance event **seem** to be essential ..., logophoricity **appears** to be the most prominent pragmatic property ..., I **wish** to suggest that ...* (TL2)

[... **zdá sa**, že ide o jav... jeho vzťahy k iným zložkám udalosti výpovede sa **zdajú** byť zásadné... **zdá sa**, že logoforicita je najvýznamnejšia pragmatická vlastnosť... **Chcel(a) by som** zdôrazniť, že...]

*In this study I demonstrated ... how categorial change **can be described** ...; I made an analysis of ..., I proposed that the three attested kinds ... reflect the existence of ... I demonstrated that ...* (TL3)

[V štúdií **som** predviedol(dla) ... ako **možno** opísať kategoriálnu zmenu...; Analyzoval(a) **som**... Navrhol(hla) **som**, že tri potvrdené druhy... odrážajú existenciu... Preukázal(a) **som**, že...]

Zaujímavé sú podobnosti a rozdiely medzi dvomi textami od viacerých autorov v korpuse B. V experimentálnej štúdii celkový asertívny tón signalizovaný indikatívom slovík *be*/byť, *bring*/priniesť, *provide*/poskytnúť kontrastuje so záverečným tónom skromnosti o prínose textu (epistemická modalita slovesa *hope*/dúfať):

(27) *The core finding **is** that ... The results ... **bring** valuable knowledge and **provide** a basis for a better understanding of ... We **hope** to provide useful data that adds to our understanding of ...* (TL4)

[Kľúčovým zistením **je**... Výsledky... **prinášajú** cenné poznatky a poskytujú základ na lepšie pochopenie... **Dúfame**, že sme poskytli užitočné údaje, ktoré prispievajú k nášmu pochopeniu...]

Analogicky výrazný étos autorskej skromnosti je prítomný aj v druhej štúdii, ktorej závery sú vysoko modalizované prostriedkami epistemickej (slovesá *may/môcť*, *seem/zdať sa*, *incline/inklinovať*, *tend/mať tendenciu*) a deontickej modality (pasívum, sloveso možnosti *can/môcť*):

- (28) *It can be observed that ... which may stem from ..., It can thus be seen that ..., ... writers seem to be more impersonal and incline towards hedging ..., The analysis shows that discourse relations ... tend to be achieved via ..., In English extract, ... a more global level of coherence can be seen ... All in all, we hope to have shown that ...* (TL5)

[**Je možné** pozorovať, že... ktoré **môžu** prameniť z... Je teda **možné** vidieť, že...
... autori sa **zdajú** byť viac neosobní a **inklinujú** k zaisteniu... Analýza ukazuje,
že diskurzné vzťahy... **majú tendenciu** byť dosiahnuté prostredníctvom...
V anglickej ukážke... je **možné vidieť** globálnejšiu úroveň súdržnosti...
Celkovo **dúfame**, že sme ukázali, že...]

Napokon pokiaľ ide o formuláciu záverov a zistení textov v súbore C, majú tendenciu k asertívnemu vyjadrovaniu použitím nemodalizovaného indikatívu, pričom sa vyskytne aj prostriedok akcentujúci presvedčenie o vysokom stupni platnosti tvrdenia (*clearly*; tzv. *booster*; Hyland 1998):

- (29) *Concerning the content of the productions, I hypothesized that ... this hypothesis was refuted* (JP1)

[Pokiaľ ide obsah produkcií, predpokladal(a) som, že... táto hypotéza **bola odmietnutá**]

... we have demonstrated that ... (JP4)

[... **poukázali sme** na to, že...]

Our findings showed that ..., In our study, the practice of ... are clearly observable ... (JP5)

[Naše zistenia **ukázali**, že... V našej štúdii sú postupy... **zreteľne pozorovateľné**...]

V jednej štúdii však nachádzame pri predložení zistení v rámci analýzy korpusu vyvažovanie asertívnosti skromnosťou pri interpretácii výsledkov a platnosti hypotézy, a to použitím prostriedkov istotnej modality (slovesá *can/môcť*, *seem/zdať sa* a *suggest/naznačovať*):

- (30) *... corpus findings have shown, ... no significant differences have been found in my data ...; The findings ... can in turn be interpreted as suggesting a tendency towards ... Likewise, the specialization of then, seems to further support the hypothesis of ...* (JP2)

[Zistenia z korpusu **ukázali**... **žiadne** významné rozdiely **neboli** v mojich dátach **zistené**... Zistenia... na druhej strane zistenie **môžeme** interpretovať ako **náznak** tendencie k... Podobne sa **ukazuje**, že špecializácia *then* potvrdzuje hypotézu o...]

Na záver tejto časti uvádzame, že v domácich textoch súboru A majú autori pri prezentácii výsledkov tendenciu oslabovať platnosť vlastných zistení a v rámci kontinua asertívnosť verzus skromnosť sa blížia skôr k pólu skromnosti, čím preukazujú inklináciu k domácejmu štýlu. Túto tendenciu badáme aj v anglických textoch súboru B, pričom v prípade textov od jedného autora sa to uskutočňuje na pozadí asertívneho autorského singuláru, čo tvorí príznakový štýlový kontrast. Napokon v súbore C sa celkovo preukazuje smerovanie k asertívnejšiemu vyjadrovaniu a príklonu k anglosaskému štýlu písania v tejto oblasti porovnávania.

4.6 Názov textu

Pomerne výrazné štýlové rozdiely medzi domácim a anglosaským štýlom písania nachádzame vo formuláciách názvov textov, a to v súbore domácich textov (súbor A) na jednej strane a súboroch anglických textov na strane druhej (súbory B a C). Kým spoločnou črtou všetkých názvov je to, že majú poväčšine podobu zloženej nominálnej štruktúry s vloženými mennými frázami, v ďalších charakteristikách sa značne líšia. Anglické názvy sú celkovo dynamickejšie – vo významnejšej miere sú tvorené dvomi časťami, keď sa názov dopĺňa o spresňujúci podnázov, pričom prostriedkom spojenia je dvojbodka (*Intercultural variation in academic discourse: Theme zones and the build-up coherence in research articles* [TL5]). Oproti tomu slovenské názvy sú jednočlenné s výnimkou jedného názvu, ktorý obsahuje formuláciu spresňujúcu zameranie témy vloženú do zátvoriek. Názvy troch anglických textov ďalej obsahujú ozvlášťujúci prvok – rétorickú figúru s cieľom upútať pozornosť a provokovať záujem, a to a) zisťovacou otázkou (*Are discourse markers related to age and educational background? A comparative account between two sign languages* [JP1]), b) modifikovanou citáciou známeho sloganu a zároveň metaforickým odkazom na aktuálnu spoločensko-politickú udalosť (*Je ne suis pas Charlie. Meta-discourses of impoliteness following „France’s 9/11“ in selected printed media* [TL1]), c) metonymickým prostriedkom zamieňajúcim vec ako súčasť deja za analyzovaný dej (*A candle to blow out: An analysis of first birthday family celebrations* [JP4]). Na druhej strane použitie predložky *k*, resp. *ke* v názvoch dvoch domácich textov indikuje vyššiu mieru skromnosti autorov, ktorí vnímajú svoj príspevok do výskumu ako parciálny: *K intonologickej charakteristike slabiky v slovenčine* (JČ2); *Ke konkurencii genitívu posesívneho a individuálne posesívnych adjektív v súčasnej mluvené češtině* (JČ5). Je však možné, že ide skôr o (nepříznakovú) žánrovú konvenciu, ktorá je podľa Čmejrkovej a kol. (1999) normatívnou súčasťou českého (a slovenského) vedeckého písania. Jej prítomnosť potvrdzujeme aj v názve jedného

anglického textu zo súboru C: *Beyond conditionality: On the pragmaticalization of interpersonal if-constructions in English conversation* (JP2).

Sumárne konštatujeme, že názvy textov v princípe odrážajú štýlové rozdiely domáceho a anglosaského písania, a to v oblasti ich výstavby (vyššia komplexnosť názvov anglických textov), štylizácie (využitie rétorických figúr v názvoch anglických textov) a formulačnej asertivity, resp. skromnosti (vyššia skromnosť slovenských, resp. českých názvov).

5. DISKUSIA

V odpovedi na prvé dve výskumné otázky, v ktorých sa pýtame, či domáci autori používajú pri písaní v slovenčine, resp. v češtine domáci štýl a zahraniční autori pri písaní v angličtine anglosaský štýl písania, uvádzame, že naša analýza poukazuje na existenciu výrazných štýlových rozdielov medzi týmito kategóriami autorov, čím sa v rôznej miere potvrdzujú štýlové kontrasty uvedené v Tab. 1 vo všetkých sledovaných oblastiach. V oblasti kompozičnej výstavby textu najvýraznejším rozdielom je nižšia transparentnosť domácich textov využívajúcich voľnejšiu textovú štruktúru *ÚJZ* a vyššia transparentnosť anglických textov vyplývajúca z prepracovanejšieho vnútorného členenia replikujúceho textový model *IMRAD*. Podobne aj argumentačná štruktúra anglických textov, osobitne formulovanie téz, resp. cieľov v úvodoch, je štruktúrovanejšia, výrazne sa orientuje na model *CARS*. Oproti tomu sú texty domácich autorov vágnejšie, ich prípadné využitie krokov k modelu *CARS* je skôr intuitívne než plánované. Najvýraznejší a najkonzistentnejšie uplatňovaný štýlový rozdiel sa týka prítomnosti autora – v domácich textoch je to autorský plurál, v anglických textoch autorský singulár. Podobne sa potvrdzuje tendencia k nižšej asertívnosti domácich textov a vyššej asertívnosti anglických textov. V štýle formulácie názvov textov sa potvrdzuje stereotypná stavba a vyššia skromnosť domácich názvov na jednej strane a vyššia variabilita a dynamickosť anglických názvov, a to bez ohľadu na pôvod autora.

Položením tretej otázky sme zisťovali to, či domáci autori pri písaní v angličtine používajú anglosaský štýl vedeckého písania. Ukazuje sa, že v dvoch oblastiach sa pridržiavajú domácich štýlových noriem – v oblasti kompozičnej štruktúry textu (tendencia k dodržiavaniu štruktúry *ÚJZ* než *IMRAD*) a v oblasti argumentačnej štruktúry (vyššia vágnosť pri formulovaní téz, prevláda detailný výklad problému, menej prepojenia s existujúcim výskumom). V oblasti autorskej prítomnosti sa použitím autorského singuláru všetky texty konzistentne orientujú na anglosaskú normu. Kým vyššou mierou modalizácie záverov a skromnosti sa blížia domácejmu štýlu, spôsobom formulácie názvov sa približujú anglosaskému štýlu. Tento štýlový prienik môže poukazovať na vedecký diskurz textov domácich autorov píšucich po anglicky ako na kontaktnú zónu, v ktorej dochádza k hybridizácii domácej a globalizovanej, a zároveň aj globalizujúcej, anglosaskej normy písania, čomu nasvedčujú tri

tendencie. Prvou je možný vplyv anglosaskej normy v prípadoch, keď kompozícia textu vychádza z povahy výskumu použitím textového modelu *IMRAD* v štúdiách s charakterom experimentálneho a korpusového výskumu, a to bez ohľadu na jazyk textu. Ostatné tendencie sú prítomné v anglických textoch domácich autorov, a to jednak spojením ich asertivity indikovanej použitím autorského singuláru a jej oslabovaním modalizáciou pri prezentácii výsledkov, a napokon aj využitím dynamických postupov tvorby názvov textov ako príležitosti pre marketizáciu výsledkov výskumu.

Naše zistenia rezonujú s výsledkami výskumov angličtiny ako AKJ vedeckej komunikácie, ktoré poukazujú na rôznu mieru vplyvu homogenizačných, ako aj lokalizačných faktorov v oblastiach tvarujúcich vedecký diskurz, ktorými sú jazykové kompetencie, typ výskumu, odborné komunity, odborná expertíza, žánrové konvencie, ale aj lokálne tradície a kultúra (Gotti, 2017), pričom hybridizácia je spôsob, ktorým sa autori s týmito vplyvmi vyrovnávajú. Skutočnosť, že medzinárodné vedecké komunity samy tvarujú svoju AKJ (Mauranen, 2012), znamená, že jednoducho nepreberajú (*adopt*) rétorické postupy anglofónneho sveta, ale prispôbujú (*adapt*) si ich podľa vlastných potrieb (Lorés-Sanz, 2016), čím sa pre nich hybridizácia stáva prostriedkom na realizáciu vlastných autorských identít („hybrid voices“; Mauranen, 2007). Domnievame sa, že takýto prístup k normatívnosti indikuje paradigmatický posun, ku ktorému dochádza v čase intenzívneho jazykového kontaktu, mobility a diverzity, a to od jazyka ako stabilnej, ohraničenej a opísateľnej monolitickej entity k jazyku ako praxi, t. j. diskurznej činnosti, v ktorej sa konštituuje vedenie, identity a vzťahy (Fairclough a kol., 2011). V tomto zmysle Alastair Pennycook (2007) vníma angličtinu ako „translokálny jazyk“, ako médium prúdenia lingvokultúrnych vzorcov (vrátane registrových, žánrových, štýlových atď.), ktoré produkujú nové formy lokalizácie a globálnej identifikácie. Ako však pripomína Jan Blommaert (2010), ide tu nie o mobilitu „celej“ (variety) angličtiny, ale o mobilitu semiotických prostriedkov (*resources*), ktorých špecifické konfigurácie vytvárajú multilingválne repertoáre používateľov, ktorých jazyky sú neúplné, oklieštené (*truncated*), kompetenčne nerovnako rozvinuté a špecializované podľa domén používania, ku ktorým patrí aj vedecké písanie.

6. ZÁVER

V štúdií sme sa na základe analýzy textov troch lingvistických časopisov otvorených medzinárodnej vedeckej výmene snažili overiť, či aj v nich realizované odborné štýly reflektujú internacionalizáciu vedeckej komunikácie preberaním textových noriem, vzorcov a postupov na báze angličtiny, ktorá sa presadila ako primárny jazyk vedy. Nejde tu však o jazyk v tradičnom zmysle ako prostriedok národno-štátnej identifikácie, ale o kontaktný jazyk globalizovanej vedeckej výmeny plniaci obmedzený okruh funkcií, jeho používatelia nie sú rodenými hovoriacimi a tento jazyk

nemá ani jedno normatívne centrum. Kým jeho hovorené komunikáty sú významne poznačené špecifikami lingvokultúr používateľov, čo vedie k transkultúrnej mobilite výrazových prostriedkov a postupov a k ich vzájomnému ovplyvňovaniu a hybridizácii, jeho písané komunikáty sú pod väčším normatívnym tlakom. Výsledky analýzy našej vzorky poukazujú na to, že používanie angličtiny na jednej strane prináša istú mieru štandardizácie, ktorá je opodstatnená na zabezpečenie porovnateľnosti výskumných procesov a efektívnosti ich prezentácie na platforme medzinárodných časopisov ako priestoru vedeckého, ako aj interkultúrneho kontaktu. Tu je vyššia miera štandardizácie postupov anglosaského odborného štýlu výhodná pre ich transparentnosť a zohľadňovanie čitateľa. Na druhej strane je priestor medzinárodnej vedy dostatočne flexibilný na uplatňovanie intelektuálneho štýlu vyrastajúceho z domácich tradícií, v ktorom môžu byť overenými hodnotami komplexné uchopenie a podanie problematiky a ktoré v konečnom dôsledku zaručujú budovanie a kultivovanie domácej vedy a jej registrov na báze národného jazyka. Domáci a anglosaský štýl tak nemusia byť považované za protichodné alebo dokonca za konkurenčné, ale za komplementárne v procese rozkrývania podstaty sveta, čo je hlavným poslaním vedeckého poznávania.

Bibliografia

- BILÁ, Magdaléna – KAČMÁROVÁ, Alena – VAŇKOVÁ, Ingrida: The contours of English as a Lingua Franca in scholarly publishing. In: *Lingua et vita*, 2020, č. 17, s. 21 – 27.
- BENNETT, Karen: English as a Lingua Franca in Academia. In: *The Interpreter and Translator Trainer*, 2013, roč. 7, č. 2, s. 169 – 193.
- BLOMMAERT, Jan: *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press 2010. 213 s.
- BROWN, Penelope – LEVINSON, Stephen C.: *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press 1987. 345 s.
- CHAMONIKOLASOVÁ, Jana: Comparing the structures of texts written in English and Czech. In: *Slovak Studies in English I (Conference Proceedings)*. Bratislava: Univerzita Komenského 2005. s. 77 – 84.
- CLOUET, Richard: The intercultural dimension of English as an Academic Lingua Franca (EALF) in scientific publications. In: *Revista de Linguas para Fines Especificos*, 2017, roč. 23, č. 2, s. 313 – 333.
- CLYNE, Michael: Culture and discourse structure. In: *Journal of Pragmatics*, 1981, roč. 5, č. 1, s. 61 – 66.
- CRYSTAL, David: *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press 2003. 212 s.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá: Academic writing in Czech and English. In: *Academic writing: Intercultural and textual issues*. Eds. E. Ventola – A. Mauranen. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company 1996, s. 137 – 152.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá – Daneš, František – Světlá, Jindra: *Jak napsat odborný text*. Praha: Leda 1999. 255 s.

DANIŠKOVÁ, Zuzana: Učiť písať študenta vysokej školy? Potenciál kurzu akademického písania. In: ORBIS SCHOLAE, 2014, roč. 8, č. 1, s. 129 – 143.

DONTCHEVA-NAVRÁTILOVÁ, Olga: Authorial presence in academic discourse: Functions of author-reference pronouns. In: *Linguistica Pragensia*, 2013, roč. 23, č. 1, s. 9 – 30.

DUSZAK, Anna: Academic discourse and intellectual style. In: *Journal of Pragmatics*, 1994, roč. 21, č. 3, s. 291 – 313.

FAIRCLOUGH, Norman: Conversationalization of Public Discourse and the Authority of the Consumer. In: *The Authority of the Consumer*. Eds. R. Keat – N. Whiteley – N. Abercrombie. London: Routledge 1994. 296 s.

FAIRCLOUGH, Norman – MULDERING, Jane – WODAK, Ruth: Critical Discourse Analysis. In: *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction (Second Edition)*. Ed. T. van Dijk. Sage Publications Ltd. 2011, s. 357 – 378.

FEWER, G.: Beyond the language barrier [Letter to the editor]. In: *Nature*, 1997, č. 385, s. 764.

FINDRA, Ján: Štylistika slovenčiny. Bratislava, Martin: OSVETA 2004. 232 s.

GALTUNG, Johan: Structure, Culture and Intellectual Style. In: *Social Science Formation*, 1981, roč. 20, č. 6, s. 817 – 856.

GOFFMAN, Ervin: *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1981. 344 s.

GOTTI, Maurizio: English as a lingua franca in the academic world: Trends and dilemmas. In: *Lingue Linguaggi*, 2017, roč. 24, s. 47 – 72.

HARRIS, Muriel: *Teaching One-to-One: The Writing Conference*. Urbana: NCTE 1986. 189 s.

HYLAND, Ken: Writing without conviction? Hedging in science research articles. In: *Applied Linguistics*, 1996, roč. 17 (4), s. 433 – 454.

HYLAND, Ken: Boosting, hedging and the negotiation of academic knowledge. In: *Text*, 1998, roč. 18, č. 3, s. 349 – 382.

HYLAND, Ken: English for Academic Purposes. In: *The Routledge Companion to English Studies*. Eds. C. Leung – B. Street. London: Routledge 2014, s. 392 – 404.

JENKINS, Jennifer: *Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press 2000. 258 s.

JENKINS, Jennifer: *Global Englishes*. London and New York: Routledge 2015. 296 s.

KAČMÁROVÁ, Alena: Pár kapitol o písaní a hodnotení Záverečnej práce (na IAA FF PU v Prešove). Prešov: Prešovská univerzita 2019. 52 s.

KAPLAN, Robert B.: Cultural Thought Patterns in Intercultural Education. In: *Readings on English as a Second Language*. Ed. K. Croft. Cambridge: Winthrop 1966, 1980, s. 399 – 418.

KATUŠČÁK, Dušan: *Ako písať vysokoškolské a kvalifikačné práce*. Bratislava: Stimul 1998. 117 s.

KIMLIČKA, Štefan: Ako citovať a vytvárať zoznamy bibliografických odkazov podľa noriem ISO 690 pre „klasické“ aj elektronické zdroje. Bratislava: Stimul 2002. 82 s.

LORÉS-SANZ, Rosa: ELF in the making? Simplification and hybridity in abstract writing. In: *JELF*, 2016, roč. 5, č. 1, s. 53 – 81.

MAURANEN, Anna: The corpus of English as a lingua franca in academic settings. TESOL. In: Quarterly, 2003, roč. 37, č. 3, s. 513 – 527.

MAURANEN, Anna: Hybrid Voices: English as the Lingua Franca of Academics. In: Language and Discipline Perspectives on Academic Discourse. Eds. K. Fløttum – T. Dahl – T. Kinn. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing 2007, s. 244 – 259.

MAURANEN, Anna: Exploring ELF. Academic English shaped by non-native speakers. Cambridge: Cambridge University Press 2012. s. 271.

MEŠKO, Dušan – KATUŠČÁK, Dušan – BERNADIČ, Marián – ŽIAKOVÁ, Katarína – PULLMAN, Rudolf: Akademická príručka. Martin: Osveta 2004. 316 s.

MISTRÍK, Jozef: Moderná slovenčina. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1984. 255 s.

MISTRÍK, Jozef: Štylistika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1997. 598 s.

PENNYCOOK, Alastair: Global Englishes and Translultural Flows. London and New York: Routledge 2007. 200 s.

PHILLIPSON, Robert: Linguistic Imperialism. Oxford: Oxford University Press 1992. 365 s.

PHILLIPSON, Robert: Lingua franca or lingua frankensteinia? English in European integration and globalisation. In: World Englishes, 2008, roč. 27, č. 2, s. 250 – 267.

POPOVA, Natalia G. – BEAVITT, Thomas A.: English as a means of scientific communication: linguistic imperialism or interlingua? Integrácia obrazovaniya (Интеграция образования), 2017, roč. 21, č. 1, s. 54 – 70.

RUPPEL, Carol L. – VESELÁ, Katerina: Academic Writing. Writing Research Papers in English for Slovak and Czech Students. Nitra: ASPA 2010. 171 s.

SCHMIED, Josef: Academic writing in Europe: A survey of approaches and problems. In: Academic writing in Europe: Empirical perspectives. Research in English and applied linguistics. Ed. J. Schmied. REAL Studies 5. Göttingen: Cuvillier Verlag 2011, s. 1 – 22.

SEIDLHOFER, Barbara: Research perspectives on teaching English as a Lingua Franca. In: Annual Review of Applied Linguistics, 2004, roč. 24, s. 209 – 239.

SEIDLHOFER, Barbara: Understanding English as a Lingua Franca. Oxford: Oxford University Press 2011. 244 s.

SIEPMAN, Dirk: Academic writing and culture: An overview of differences between English, French and German. In: Meta LI, 2006, roč. 51, č. 1, s. 131 – 150.

SKUTNABB-KANGAS, Tove: Multilingualism and the education of minority children. In: Minority education: From shame to struggle. Eds. T. Skutnabb-Kangas – J. Cummins. Clevedon, UK: Multilingual Matters 1988, s. 9 – 44.

SLANČOVÁ, Dana: Praktická štylistika. Prešov: Slovacontakt 1994. 180 s.

STAROŇOVÁ, Katarína: Vedecké písanie. Ako písať akademické a vedecké texty. Martin: Osveta 2011. 248 s.

STROEHLEIN, Andrew: The way of written argument. In: Central Europe Review, 1998, roč. 0, č. 11. Dostupný na: https://www.pecina.cz/files/www.ce-review.org/authorarchives/stroehlein_archive/stroehlein11old.html [cit. 30.08.2021]

SWALES, John, M.: Genre Analysis. English in Academic and Research Setting. Cambridge: Cambridge University Press 1990. 274 s.

ŠČIGULINSKÁ, Jana: Internal structures of abstracts and introductions in selected academic papers concerning literary and cultural subjects. In: Jazyk a kultúra, 2020, roč. 11, č. 41–42, s. 124–133.

TARDY, Christine M.: The role of English in scientific communication: Lingua franca or Tyrannosaurus rex? In: Journal of English for Academic Purposes, 2004, roč. 3, s. 247–269.

WALKOVÁ, Milada: Rozdiely medzi slovenským a angloamerickým odborným štýlom na príklade jazykovedných textov. In: Jazyk a kultúra, 2014, roč. 5, č. 19–20.

WALKOVÁ, Milada: Diachrónia používania prvej osoby singuláru v slovenských jazykovedných štúdiách a článkoch. In: Slovenská reč, 2020, roč. 85, č. 1, s. 82–95.

WIERZBICKA, Anna: Imprisoned in English. The Hazards of English as a Default Language. Oxford: Oxford University Press 2014. 304 s.

WOOD, Alistair: International scientific English: Some thoughts on science, language and ownership. In: Science Tribune, April 1997. Dostupný na: <http://www.tribunes.com/tribune/art97/wooda.htm> [cit. 30.08.2021]